

Тетяна КОСМЕДА, Tetyana KOSMEDA

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, Україна
Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8912-2888
E-mail: tkosmeda@gmail.com

Актуальні проблеми українського мовознавства на сторінках журналу *Studia Ucrainica Varsoviensia*: оглядовий опис (2013–2022: до 10-літнього ювілею)

Topical issues of Ukrainian linguistics on the *Studia Ucrainica Varsoviensia* journal: overview (2013–2022: in honour of the 10-year anniversary)

The paper presents a review of the *Studia Ucrainica Varsoviensia* journal for its ten-year existence (2013–2022) on the occasion of the anniversary. The author analyzes the content of the journal focusing mainly upon the Ukrainian and comparative linguistics issues being projected on the units of all the language system levels, as well as the theory and practice of artistic translation. The paper finds that the issues of the journal articles are related to such modern linguistic trends as linguocultural studies and linguoconceptology, psycholinguistics, linguistic personality theory and linguoemotionology, theolinguistics and linguoaxiology, political and communicative linguistics, as well as text linguistics, discourse linguistics, linguistic genre studies, diary studies and linguistic expertise. Many research papers are written in the field of traditional linguistics, in particular Ukrainian dialectology, the Ukrainian language history and all the branches of the modern Ukrainian language study (phonetics and phonology, word formation, lexicology, including terminology and paremiology; grammar, including morphology and syntax; as well as stylistics). The researchers are particularly interested in the problems of onomastics and modern Ukrainian sociolinguistics. The authors of the research papers under consideration updated the main methodological principles of modern linguistics: anthropocentrism, word, text- and discourse-centrism, interdisciplinarity, linguistic cognitivism, pragmatism, functionalism, structuralism, as well as the language philosophy postulates: semantics, syntactics and pragmatics.

Keywords: Ukrainian and comparative linguistics, theory and practice of artistic translation, new and traditional linguistic directions, language philosophy

У науковій розвідці презентовано огляд часопису *Studia Ucrainica Varsoviensia* за десять років його існування (2013–2022) з нагоди ювілею. Простежено зміст цього видання у фокусі проблематики українського та компаративного мовознавства, що було спроектоване на одиниці всіх рівнів мовної системи, а також теорію і практику художнього перекладу. З'ясовано, що проблематика статей стосується таких порівняно нових лінгвістичних напрямів, як лінгвокультурологія та лінгвоконцептологія, психолінгвістика, теорія мовної особистості й лінгвоемоціологія, теолінгвістика й лінгвоаксіологія, політична й комунікативна лінгвістика, а також лінгвістика тексту, дискурслінгвістика, лінгвожанрологія, щоденникознавство й лінгвістична експертиза. Чимало статей виконані в руслі традиційного мовознавства, зокрема української діалектології, історії української мови та усіх розділів науки про сучасну українську мову (фонетика й фонологія, словотвір, лексикологія, зокрема й термінологія, та пареміологія, граматика, включаючи морфологію і синтаксис, а також стилістика). Особливий інтерес простежуємо до проблематики ономастики та новітньої української соціолінгвістики. Автори статей актуалізували основні методологічні принципи сучасного мовознавства: антропоцентризм, слово-, тексто- та дискурсоцентризм, міждисциплінарність, лінгвістичний когнітивізм, прагматизм, функціоналізм, структуралізм, а також постулати філософії мови: семантики, синтактики і прагматики.

Ключові слова: українське та компаративне мовознавство, теорія і практика художнього перекладу, нові і традиційні напрями мовознавства, філософія мови

Вступ

У вступному слові до першого випуску *Studia Ucrainica Varsoviensia* (далі скорочено – SUV) укладачі зауважили, що мета започаткованої серії часопису – це інтеграція українознавчих досліджень, платформа для обміну думками та поглядами дослідників з наукових центрів Польщі, України та інших європейських країн¹. І цей журнал справді, як і було заплановано, став таким центром презентації української науки у сфері лінгвістики, перекладознавства, літературознавства, лінгвокультурології та методики викладання української мови як іноземної.

У третьому випуску часопису *Studia Ucrainica Varsoviensia* опубліковано промову Ірени Митнік на тему *Варшавська україністика – учора і сьогодні*, що була виголошена на Міжнародній науковій конференції *Україністика – традиції і сучасність* (Варшава, 6 грудня 2013 р.)², презентована польською мовою. Дослідниця схарактеризувала внесок варшавських україністів у розвиток зв'язків між Польщею і Україною в аспекті теоретичних напрацювань

¹ *Słowo wstępne* [в:] „*Studia Ucrainica Varsoviensia*”, red. naczelny – dr hab. I. Mytnik, № 1, Warszawa 2013., s. 13.

² I. Mytnik, *Warszawska ukrainistyca – wczoraj i dziś. Pszermówienie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Ukrainistyca – tradycje i współczesność”* [w:] „*Studia Ucrainica Varsoviensia*”, red. naczelny – dr hab. I. Mytnik, № 3, Warszawa 2015, s. 15.

і досліджень навчальних стратегій щодо викладання української мови як іноземної: запропоновано стислий, але ґрунтовний огляд зробленого за 60 років існування кафедри україністики, однак підсумкового огляду проблематики журналу *Studia Ucrainica Varsoviensia*, аналізу публікацій, зокрема з мовознавства, на сьогодні не зроблено.

Мета цієї наукової розвідки – проаналізувавши зміст журналу *Studia Ucrainica Varsoviensia* за період 2013–2022 рр. (десять випусків), виокремити тенденції, що простежуються в презентації проблематики, яка стосується українського мовознавства з урахуванням новаторських і традиційних напрямів, компаративних досліджень. Наголосімо, що науковим редактором 1–8 випусків була професор Ірена Митнік, а 9–10 – професор Ірина Кононенко, які надзвичайно фахово, кваліфіковано й мудро проводили редакторську політику.

Виклад основного матеріалу

У публікаціях, що містяться в журналі *Studia Ucrainica Varsoviensia*, чимало виконано в ракурсі порівняно нових лінгвістичних напрямів, що активно почали розвиватися з другої половини ХХ–початку ХХІ ст., зокрема це:

1) **психолінгвістика** – схарактеризовано поняття психотипу мовної особистості Тараса Шевченка на основі теорії лінгвопсихоакцентуації: *Віталія Паніш* (SUV-10, 2023) довела, що Кобзар презентує закодовані риси двох типів лінгвопсихоакцентуації – емотивної та афективно-екзальтованої, що послідовно виявляється в його художньому текстовому просторі й его-текстах, насамперед щоденнику, а це продемонструвала *Тетяна Космеда* (SUV-2, 2014), зауваживши, що гіперчутлива психоемоційна сфера, висока емотивна збуджуваність, високий рівень вияву альтруїзму, швидке захоплення і швидке охолодження, зміна настрою, песимізм, іронія, „темперамент тривоги і щастя”, „мовний смак епохи” – характерні лінгвоперсоні Т. Шевченка. Названі вчені розширюють межі лінгвістичної шевченкіани;

2) із лона психолінгвістики виокремилася *теорія мовної особистості (МО)*, або **лінгвоперсонологія**. У параметрах цього наукового напрямку запропонували свої наукові розвідки *Василь Задорожний* (SUV-4, 2016), сфокусувавши увагу на особливостях мовлення Богдана-Ігоря Антонича; *Віталій Кононенко* (SUV-4, 2016) схарактеризував своєрідність мовотворчості Марка Черемшини; *Вероніка Городецька* – християнські сакральні символи в просторово-часовому континуумі Юрія Андруховича (SUV-8, 2020);

3) у межах психолінгвістики виокремилася й **лінгвоемоціологія**, проблематики якої торкнулася *Оксана Зелінська*, студіюючи своєрідність вербалізації дитячого *страху*, що презентований у художньому тексті (SUV-8, 2020);

4) восьмий випуск часопису практично повністю був присвячений актуальній проблематиці **теолінгвістики** (*Вероніка Городецька, Ніна Данилюк, Альбіна*

Ковтун, Наталія Піддубна, Тетяна Тарасюк і Анастасія Косик). Розглянуто такі питання, як (а) інтерпретація біблійних образів (SUV-8, 2020); (б) шляхи формування релігійних значень (SUV-8, 2020); (в) біблійність як чинник моделювання інтертекстуальності (SUV-8, 2020); (г) регулятиви послань Андрея Шептицького (SUV-9, 2021);

5) набуло розвитку й **лінгвістичне щоденникознавство**, або *лінгвістична девіаріумологія*, презентована науковою розвідкою Тетяни Космеди, у якій описано ознаки щоденникового жанру (SUV-1, 2013); Ірина Сирко змодельовала образ національного простору в щоденнику Марії Галабурди-Чигрин (SUV-1, 2013);

6) **лінгвоаксіологія** – предмет дослідження Ірини Кононенко, яка зосередила увагу на вивченні прикметника в аспекті *граматики оцінки* (SUV-4, 2016); Вікторії Фінів – фокус уваги якої спроектувався на аксіологічні комунікативні акти (SUV-5, 2017); Віталія Кононенка – вивчення християнських цінностей у мовно-естетичній рецепції Василя Стефаника (SUV-8, 2020); Олександра Арешенкова схарактеризувала позитивно-оцінний концепт *стандарт якості*, що вербалізується переважно прикметниковими формами (SUV-3, 2015);

7) **лінгвістика тексту та жанрологія** – проблематика цих напрямів висвітлена в працях Флорія Бацевича: ідеться про категорію „одивнення”, що реалізується в художньому тексті (SUV-5, 2017), та мовленнєвожанрову організацію „неприродних” наративів (SUV-10, 2022); презентується й *лінгвістика тексту реклами*, насамперед особливості вияву категорії прецедентності – Олександра Арешенкова (SUV-3, 2015) та Людмила Дядечко (SUV-3, 2015); Моніка Осевська і Світлана Романюк показали функційне навантаження іменників та дієслів у політичній рекламі (SUV-6, 2018). Досліджуючи українські модерні поетичні тексти (Ігоря Римарука, Ігоря Калинця, Василя Голобородька, Сергія Жадана), Віталій Кононенко познайомив читачів з „метаморфозами” сполучуваності, що притаманні українській лінгвокультурі: продемонстровано специфіку орнаменталіки, зокрема метафорики, показано тенденції щодо трансформації поетичного мовостилю (SUV-2, 2014);

8) постулати **дискурсивної лінгвістики** розроблялися в наукових студіях Віталія Кононенка, який виокремив семантичні інновації в структурі українського художнього дискурсу (SUV-6, 2018), а також Наталії Малюги: учена ознайомила з колективним досвідом щодо презентації християнської моралі, що вербалізовано в сучасному українському художньому дискурсі (SUV-8, 2020); Оксана Трумко запропонувала зразок опису сімейного дискурсу, сфокусувавши увагу на стратегії конфронтативності та засобах її реалізації (порушення гармонії міжсуб’єктних відносин, коли один з комунікантів частково або повністю не розуміє іншого, негативно сприймаючи вербально-когнітивну базу та знаки адресата), залучивши матеріали творів Івана Франка й продемонструвавши, що напрями дискурсивної лінгвістики розширюються й доповнюють лінгвістичне франкознавство (SUV-1, 2013);

9) проблематика *лінгвоконцептології* актуалізована в публікації *Віталія Кононенка*, який довів, що ключовим концептом творчості Євгена Плужника є *безнадія*: на його думку,

пояснення цього мистецького феномена в українській поезії 20–30-их років ХХ ст. слід шукати не стільки у сфері соціальній, як це намагалися довести українські критики часів тоталітаризму, скільки у світорозумінні людини, схильної до рефлексії, зануреної в особисті, внутрішні чуття й переживання...³.

Олександра Арешенкова висновкувала, що мегаконцепт *Україна* є важливим засобом презентації якості та споживацьких особливостей рекламованого товару; вербалізатором значень „український національний виробник” і „українські традиції”; актуалізатором понять на позначення географічних назв, об’єктів природи, культурних номінацій, зокрема свят, предметів побуту та ін., а концепт *Європа* омовлений словами *європейський* та відповідними назвами країн, належних до європейського континенту (Англія, Італія, Німеччина, Франція, Швейцарія) (SUV-3, 2015);

10) важливим чинником утвердження української *лінгвокультурології* стало оприлюднення результатів наукових досліджень, присвячених описові національної мови через константи мисленнєво-мовленнєвої діяльності її носіїв, що простежуємо і в розглядуваному часописі, зокрема зазначеному напрямку присвячено окремі розвідки, як-от: лінгвокультурологічний аналіз вербалізації відтворених у текстах українських народних казок повсякденних уявлень про договірні стосунки у сфері господарювання (*Світлана Лавриненко* /SUV-1, 2013/) і правова інформативність українських народних казок (*Світлана Лавриненко* /SUV-4, 2016/); *Світлана Лавриненко* доводить, що фольклорний текст є джерелом культурно-правової інформації, оскільки в зазначених текстах зафіксоване ментальне підґрунтя закорінених вербалізованих правових феноменів (SUV-3, 2015);

11) у руслі *функційно-прагматичної парадигми* виконано наукові розвідки *Наталії Костусяк*, зокрема описано функційно-комунікативні ознаки *стверджувальної / заперечної модальності*, своєрідність національно маркованих модальних значень (грамем) (SUV-1, 2013); *Наталії Куравської*, яка виокремила семантичні моделі висловлень з модальними значеннями *волевиявлення* в українській мові, ілюструючи теоретичний матеріал фрагментами художніх текстів другої половини ХХ ст. (SUV-4, 2016);

12) питання *комунікативної лінгвістики* та *лінгвістики політичної* представлені в дослідженні *Світлани Романюк*, яка, проаналізувавши виступи

³ В. Кононенко, *Лінгвоконцепти Євгена Плужника* [в:] „Studia Ucrainica Varsoviae”, red. naczelny – dr hab. I. Mytnik, № 1, Warszawa 2013, с. 107.

українських політиків, показала невдалі словесні формули моделювання політичного мовлення з прихованими чи експліцитними маніпулемами, з'ясувала причини „невмілих” комунікативних тактик і стратегій; *Інна Данилюк* критично оцінила мовні засоби вираження сміху в реалізації комунікативних стратегій і тактик у художній прозі початку ХХІ ст.. У руслі політичної лінгвістики виконана й ґрунтовна теоретична розвідка *Жанни Колоїз* „Від ‘політичного гасла’ до ‘політичного слогану’: лінгвістична інтерпретація понять” (SUV-10, 2022); *Наталія Шарманова* розкрила мовну природу кліше як одиниці номінації та з'ясувала його комунікативно-прагматичні особливості, що виявляються в медіатекстах (SUV-3, 2015).

Цілком зрозуміло, що значне місце на сторінках часопису *Studia Ucrainica Varsoviensia* відведено **компаративним** та **перекладознавчим** студіям, серед яких (1) **порівняльне термінознавство**: своїми міркуваннями поділилися *Магдалена Єж*, яка опрацювала структурно-граматичні особливості *туристичних термінів* з проєкцією на українську й польську мови (SUV-1, 2013), схарактеризувала специфіку *термінології цивільного права* в українській і польській мовах (SUV-2, 2014), чим збагатила й *порівняльну юридичну лінгвістику*, що продовжила *Оксана Борис*, схарактеризувавши проблему *перекладу юридичних термінів* у польсько-українському контексті спадкового права, зосередившись на лексичних і граматичних паралелях (SUV-4, 2016), а також визначила специфіку *термінології акушерства та гінекології*, зосередившись на феномені синонімії назв медичних інструментів і приладів в українській і польській мовах (SUV-6, 2018); (2) зрозуміло, **порівняльні дослідження стосуються й одиниць усіх рівнів мовної системи**: окремі компаративні розвідки проєктуються (а) на одиниці *фразеологічної системи*, як-от: *Олександра Самарова* вивчала своєрідність вербалізації їжі в українських і польських фразеологізмах, виокремивши, відповідно, спільне та відмінне, що, зрозуміло, пов'язане зі своєрідністю національних культурем (SUV-3, 2015), показала відмінність стилістичних кваліфікаторів зазначених фразеологізмів (SUV-4, 2016); *Світлана Шульга* дала кваліфікацію семантико-синтаксичним особливостям українських й англійських паремій (SUV-6, 2018); (б) *словотвору та морфеміки*, зокрема *Богдан Грещук* на матеріалі української та англійської мов продемонстрував своєрідні ознаки словотвірної категоризації заперечення (деад'єктиви з префіксами *не-, без-, анти-, а-, ім-, ір-, un-, in-, /il-, im-, ir-/*, *non-, anti-, dis-*) (SUV-2, 2014); (в) зіставляються й *граматичні категорії*: у статті *Наталії Щербій* актуалізовано контрастивний аналіз *морфолого-словотвірної синтаксичної категорії стану* в українській та польській мовах, зокрема *категорії зворотності*, що проілюстровано прикладами з художньої літератури; проаналізовано опозиції *грамем* зі значенням *перехідної дії* та *результативного стану*; констатовано відмінність у творенні форм зворотності в українській і польській мовах, а також зазначено, що польські зворотні віддієслівні іменники не мають відповідників в українській мові (SUV-2, 2014). Ця ж авторка на прикладі *віддієслівних*

іменників польської та української мов описала категорії виду та числа як детермінанти гібридних форм дієслова (SUV-9, 2021), а також схарактеризувала рефлексивні декаузативи в польській та українській мовах (SUV-4, 2016). Леся Солюк зробила висновки щодо порівняння української та німецької мов в аспекті аналізу прийменниково-субстантивного комплексу у функції предикатива (SUV-6, 2018). Обравши дослідницьким матеріалом українську та німецьку мови, Лідія Цимбаліста дослідила функції пасивних конструкцій, моделювання яких має значні відмінності (SUV-6, 2018). Ірина Кононенко, порівнявши типи односкладних речень української та польської мов, зазначила, що „зіставне дослідження українських і польських односкладних речень – важливий напрям мовознавчого аналізу, що не тільки розширює уявлення про природу синтаксичних конструкцій, але й має прикладне застосування”⁴ і продемонструвала різні системи односкладних речень. Наталія Магас презентувала загальне питання українсько-польських синтаксичних паралелей, описаних у сучасних мовознавчих дослідженнях (SUV-9, 2011). Важливий теоретичний матеріал запропонувала Ірина Кононенко, яка узагальнила й схарактеризувала (в) Проблеми контрастивної стилістики української та польської мов (SUV-6, 2018), а Тетяна Олійник також удало узагальнила матеріал щодо засад порівняльної стилістики англійської та української мов і лінгвістики перекладу, висунувши гіпотезу про те, що перекладознавство й порівняльна стилістика – суміжні галузі, хоча вони суттєво відрізняються предметом і завданнями дослідження, а вироблення їхніх теоретичних засад триває (SUV-9, 2011). Важливою, як видається, є й праця, виконана в (г) галузі порівняльної комунікативної лінгвістики, яку запропонував Мар’ян Скаб, наголосивши на спільному й відмінному в комунікативній поведінці українців та поляків (SUV-3, 2015). Опубліковано й надзвичайно актуальну компаративну працю, що виконана (г) на межі лінгвокультурології та соціолінгвістики: її запропонувала Галина Мацюк, назвавши лінгвістичні показники взаємодії, що відбуваються в ракурсі мова – культура на прикладі аналізу польсько-українського пограниччя XV–XIX століття (SUV-8, 2020). Проблематики (д) художнього перекладу торкнулася Світлана Соколова, ознайомивши науковців із „зонами прояву” соціокультурної та власне мовної асиметрії в процесі виконання художнього перекладу, зауваживши, що художній переклад – це творчий процес, який не може базуватися на інструкціях і вимагає не лише досконалого знання двох культур і двох мов, але й попереднього культурологічного й лінгвістичного аналізу вихідного тексту (SUV-1, 2013). Конкретне питання, що стосується лінгвокогнітивної інтерпретації феномена алегорії в українському художньому тексті з англійськими паралелями, розробила Христина Монастирська (SUV1, 2018).

⁴ І. Кононенко, *Типологія односкладних речень в українській і польській мовах* [в:] „Studia Ucrainica Varsovesia”, red. naczelny – dr hab. I. Mytnik, № 2, Warszawa 2014, с. 72.

Однією з найважливіших і недостатньо розроблених на сьогодні в українському мовознавстві є *соціолінгвістична* проблематика, яку продуктивно опрацьовує *Галина Мацюк*, презентувавши п'ять публікацій, зокрема щодо *розвитку теорії соціолінгвістики*: подано міркування щодо формування змісту поняття „*мова ворожнечі*” як форми дискурсивної практики (SUV-6, 2018); розглянуто чинник *православизації* як суспільний феномен у фокусі категорій історичної соціолінгвістики (SUV-7, 2019); описано лінгвістичні показники взаємодії *мова – культура* на прикладі аналізу польсько-українського пограниччя XV–XIX ст. (SUV-8, 2020); указано на потребу дослідження проблеми „*дискримінація за мовною ознакою*” в українській соціолінгвістиці (SUV-2, 2014) та впливу ідеології на мову, мовознавство та мовознавців: змодельовано образ українського суспільства першої третини XX ст. (SUV-6, 2018). Ірена Митнік у співавторстві з Мар'яною Рослицькою докладно схарактеризували діяльність соціолінгвістичного наукового осередка, що презентований науковою школою Г. Мацюк, чим заклали *соціолінгвістичну історіографію пострадянського періоду* (SUV-8, 2020). Польський учений *Міхал Пакальски* запропонував *модель кодифікації української мови першої половини XIX ст.* (SUV-4, 2016). Вербалізацію явища *дискримінації* в українських інтернет-ЗМІ щодо циганської народності висвітлювала *Алла Костовська* (SUV-6, 2018). *Юлія Рісич-Шафранець* поділилася результатами власного соціолінгвістичного дослідження щодо функціонування суржикових конструкцій (SUV-10, 2022), а *Світлана Романюк* показала, як віддзеркалюється український молодіжний сленг у соціальній мережі Фейсбук (SUV-2, 2014). *Наталія Войцехівська* запропонувала власну рефлексію на термін *конфлікт* як явище, що ускладнює комунікацію, презентує негармонійне спілкування (SUV-4, 2016). Компаративне дослідження синонімії соціолінгвістичних термінів в українській, англійській та польській мовах здійснила *Оксана Васильців* (SUV-4, 2016). *Оксана Микитюк* продемонструвала, як соціальні чинники можуть руйнувати фонетичну систему: ідеться про викривлення звукової системи української національної мови через надмірний вплив ідеології „*руського міра*”. Нові аспекти аналізу *неофіційного іменника школяра* села, міста й містечка крізь призму парадигми *мова – територія* виявила *Адріана Чучвара* (SUV-4, 2016). Соціолінгвістичні портрети міст Амвросіївки (домінуювальною там була українська мова), Єнакієвого та Шахтарська змодельовала *Ірина Кудрейко*, зосередивши увагу на виявленні ознак українсько-російської і російсько-української двомовності (SUV-3, 2015). Ставлення до мови в *координатах мовної поведінки* яскраво віддзеркалює основні соціолінгвістичні критерії: саме означений критерій формує суспільну оцінку, поєднуючи емотивні та раціональні аспекти (SUV-3, 2015). *Наталія Малюга* проаналізувала досвід певних національностей (євреїв, чехів, турків), які є титульними націями відповідних країн, щодо реалізації національно-мовної політики, розуміння співвідношення національного й загальнолюдського, національного й класового в культурі, політиці, ідеології та спроектувала вивчений досвід на українську

лінгвокультуру (SUV-3, 2015). У межах соціолінгвістики формується новий напрям, що стосується *лінгвістичної експертизи*: схарактеризовано систему її завдань та типи; цей напрям актуальний в українському дискурсивному просторі (Леся Ажнюк /SUV-4, 2016/).

У дискурсивному науковому просторі часопису *Studia Ucrainica Varsovesia* відведено місце й важливим питанням української *лінгвостилістики*, що в новітній період розвитку українського мовознавства набула значного поступу, і це простежується разом з активними інноваційними процесами в мовленнєвих стилях: Пилип Селігей показав, як індивідуалізується науковий стиль (SUV-3, 2015); по-новому моделюються й українські образні засоби, що показано на прикладі української прози кінця XX століття (ідеться про феномен *евфемізації* – Наталія Багрійчук /SUV-2, 2014/); в українській публіцистиці початку XXI ст. своєрідно актуалізуються *перифразові номінації*, зокрема Юлія Макарець наголошує, що перифрази активно виконують функцію розширеної вторинної номінації денотата, а основною моделлю їхнього комбінування є прості субстантивно-ад'єктивні й субстантивно-субстантивні словосполучення з атрибутивними відношеннями, що зумовлено і найвищою продуктивністю таких моделей в українській мові, і прагматичним чинником: настановою авторів не ускладнювати синтаксичну структуру тексту, щоб уникнути затемнення змісту (SUV-1, 2013); ідеться й про феномен *антонімної атракції*, зокрема вияв темпорального патерну в українській публіцистиці початку XXI століття (Полтавець Юлія /SUV-4, 2016/).

Менш популярними є зацікавлення українською *діалектологією*, однак і цей напрям українського мовознавства презентований у часописі, зокрема розвідками Бориса Коваленка щодо фонетичних особливостей казок XIX ст., зібраних на Поділлі; дослідник продемонстрував динаміку діалектного фольклорного мовлення Поділля, відображення в ньому діалектних фонетичних рис, що добре збереглися й можуть бути належно описані (SUV-3, 2015); зауваживши, що фразеологізми українського діалектного мовлення консервують фонетичні та граматичні особливості говірок, на основі їхнього аналізу Наталія Коваленко й описала відповідні фонетичні та граматичні особливості говірок (SUV-3, 2015); на базі аналізу українських говірок Людмила Кравченко схарактеризувала ознаки українських пропатронімів (SUV-1, 2013), а Тетяна Сивокозова – граматичні засоби вираження статичної дистантної локалізації в *писемних пам'ятках східнополіського говору XVII–XVIII століття* (SUV-4, 2016).

Проблематика *історії української мови* була спроектована, зокрема, на визначення впливу іменників з давніми *-о-, *-jo- основами на формування субстантивної словозміни західнопольських і суміжних говірок, що описала Руслана Зінчук (SUV-3, 2015), а Ольга Андріїв ознайомила з дієсловами давнини часу, що презентують семантику незавершеності дії (SUV-4, 2016); Ірина Фаріон зосередила увагу на описі відображення суспільного статусу руської (української) мови в правових документах XVI століття (SUV-5, 2017); Галина Насенко вивчала теологічні тексти для визначення процесу становлення українського

наукового дискурсу другої половини XVII століття, що здійснила на прикладі „Науки о тайнѣ с(т): показанія” 1671 року (SUV–8, 2029), а Людмила Устенко досліджувала українські літописи як джерело формування фразеологічного арсеналу ідіостилю Пантелеймона Куліша (SUV–4, 2016).

Безумовно, розглядуваний науковий часопис містить низку статей, автори яких досліджують важливі для сучасного мовознавства питання, пов’язані з інтерпретацією характерних ознак **одиниць усіх рівнів мовної системи сучасної української мови**, зокрема (а) **фонетики й фонології**: назвімо новаторську працю Людмили Українець „Конотаційні стратегії шиплячих приголосних у відображенні мовної картини світу (на матеріалі українського поетичного дискурсу XX–XXI ст.)”, у якій ідеться про породження в українському поетичному мовленні аудіальної, власне стилетвірної, психологічної та візуальної конотацій шиплячих приголосних (SUV–3, 2015), а також публікацію Олександра Іщенка щодо опису фонетичного й фонологічного аспектів складоподілу в українській мові (SUV–3, 2015); (б) важливим показником динаміки мовної системи є словотворча діяльність: проблематика української **дериватології** презентована в публікації Тетяни Гарбарчук, яка розкрила складну сутність **гібридного словотворення** (SUV-4, 2016), та Василя Грещука, чий науковий роздуми скеровані на опис явища **словотвірної мотивації**, що актуалізується в процесі текстотворення (SUV-6, 2018), а також на докладну презентацію одного зі словотвірних гнізд (SUV-8, 2020); (в) царини **лексикології** торкаються праці, присвячені **термінології**, представлені в розвідках відомої української дослідниці Ірини Кочан, яка ознайомила вчених міжнародної спільноти з **тенденціями розвитку галузевих терміносистем в українському термінознавстві** в період 2000–2015 рр. (SUV-5, 2017). Чималий обсяг у розглядуваному часописі відведено **ономастиці**, що презентована знаними мовознавцями, насамперед це польська вчена Ірена Митнік, яка розробляла проблематику діяхронної ономастики, тобто вивчала антропоніми, що були поширені на холмських землях XVI–XVIII ст. Ці землі в той час належали українському воєводству. Схарактеризовано своєрідність антропонімікона різних верств населення, зокрема аналізуються чоловічі імена, насамперед двоелементні антропоніми, характеризується їхня функційна специфіка (SUV-1, 2013 та SUV-2, 2014). Відомі українські ономасти Любов і Роман Осташи також актуалізували діяхронний ракурс в дослідженні ономастики й спроектували увагу на українські особові імена середини XVII ст., описавши їх як об’єкт лексикографії, водночас зауваживши, що більшість із лексикографічно опрацьованих чоловічих власних імен з початковою літерою Р, які зафіксовані в Реєстрі Війська Запорозького 1649 р., є рідкісними діалектними варіантами, тобто стаття виконана і в **парадигмі діалектології** (SUV-1, 2013); крім того, дослідники запропонували **новий підхід до лексикографування** зразків сучасного мовлення мешканців села Стриганці Тисменицького району Івано-Франківської області: презентовано структуру словникової статті на літеру Д (SUV-1, 2013); продовження зазначеної

проблематики знаходимо в інших публікаціях – *Лексика села Стриганці як об'єкт лексикографічного опрацювання. Д2 (Двійочник – Додумуватисі) (SUV-2, 2014)* та *Українські особові імена середини XVII ст. як об'єкт лексикографії. 22 (X) (SUV-4, 2016)*. Крім того, *Любов Остап* описала давні імена в структурі українських прізвищ (SUV-8, 2020). *Ойконімію в діахронії* вивчає і *Зоряна Купчинська*, яка запропонувала дві наукові студії, що присвячені описові ретро-і перспективі ойконімії Подільського воєводства (SUV-4, 2016), та своєрідності християнських імен як твірних основ архаїчної ойконімії України (SUV-8, 2020). Польська вчена *Ванда Шуловська* доводить, що аналіз прізвищ мешканців давнього тернопільського повіту (Драгонівки й Почапінєць) виразно демонструє: у давніх регіонах Речі Посполитої простежується активне взаємопроникнення польської і української антропонімних систем (SUV-8, 2020). Лінгвокультурологічний аналіз християнських мотивів, що віддзеркалюються в ойконімах України, здійснила *Віра Котович* (SUV-7, 2019). *Лідія Гнатюк* простежила специфіку фразеологічних одиниць із ойконімним і відойконімним компонентами (SUV-8, 2020), а *Людмила Кравченко* присвятила свої роздуми пропатронімам, які функціують в українських говірках, і показала, що пропатроніми поширені в сучасних українських селах, часто переходять у розряд родинних прізвиськ, ідентифікуючи членів родини; вони замінюють прізвища в неофіційній сфері; зазначені власні назви зберігають давні традиції, демонструючи неперервний зв'язок поколінь, і в той же час набувають нових ознак, органічно входячи в антропонімну систему України (SUV-1, 2013). Окремі аспекти (г) української **фразеології**, зокрема й **пареміології**, відображені в статтях *Жанни Колоїз*, яка торкнулася важливого теоретичного питання щодо статусу паремій у сучасному мовознавстві (SUV-3, 2015); *Ганни Черненко* висвітлила проблемне питання визначення складного поняття **лукізму** (SUV-5, 2017); *Світлани Шульги* вивчала семантико-синтаксичні особливості паремій (SUV-6, 2018). Міститься й низка інших публікацій, що презентують порівняльно-зіставний аспект дослідження фразеологізмів, про які йшлося раніше (*Лідія Гнатюк, Ганна Онуфрійчук, Олександра Самарова, Марія і Мар'ян Скаби*); (г) проблематика української **дериватології** розкривається в публікації *Василя Грещука*, чий науковий роздум, як було зауважено, скерований на докладну презентацію одного зі словотвірних гнізд (SUV-8, 2020); (д) **граматика** української мови досліджена в проєкції на **морфологію**. Публікації, виконані в цьому ракурсі, виразно демонструють наукові студії з вивчення *українського дієслова*: це і функційно-ономасіологічні транспозиційні значення часових форм (*Ірина Дудко* /SUV-1, 2013/); і категорійні ознаки зворотності (*Наталія Щербій* /SUV-2, 2014/); і семантичні критерії дієслів на позначення стану (*Ольга Петрів* /SUV-2, 2014/); і семантика типових керованих форм дієслів руху чи переміщення (*Фурса Валентина* /SUV-9, 2021/); і валентний потенціал дієслова як предикативного ядра (*Сергій Різник* /SUV-1, 2013/); *Лариса Колібаба* розглянула складне питання вживання форм знахідного відмінка множини *іменників* – назв істот в українській

народній і літературній мові (SUV-9, 2021); *Світлана Романюк* – функційне призначення обставинного прислівника (SUV-1, 2013). *Олексій Воробець* презентував новий напрям, схарактеризувавши *категорію інструменталю* у світлі *відмінкової граматики*, простеживши її вияв в неелементарних реченнях з прийменниково-субстантивними комплексами (SUV-1, 2013). Питання *синтаксису* є науковим уподобанням *Наталії Гальони: семантична типологія предикатів*, безумовно, належить до однієї з найскладніших проблем мовознавства, оскільки існуючі суперечності пов'язані передусім з різними підходами до визначення її основоположних принципів, а складність семантичної структури дієслів, що традиційно вважаються основним засобом предикації, багатство їхньої лексичної семантики, синтагматичних та парадигматичних зв'язків утруднює виявлення типів предикатів і тому, як уважає науковиця, потрібно залучати нові критерії: слід послідовно враховувати денотативний та синтагматичний принципи класифікації предикатів як семантичних одиниць, типові лексико-семантичні характеристики, закономірності відношень усередині семантичного типу тощо (SUV-1, 2013). Розмірковуючи про *структурні схеми простого речення*, *Ірина Арібжанова* пропонує під час розроблення зазначеної класифікації, урахувати ідею щодо вербалізації фазової регулярної реалізації дії, що стосується речень, у яких дієслівний модифікатор (фазовий) показує один з етапів розвитку предикативної ознаки (SUV-1, 2013). Роз'яснення сутності часткових питань синтаксису досить широке, зокрема це стосується *неповних речень* – дослідницького предмета *Вікторії Коломийцевої* (SUV-1, 2013), функційно-комунікативних ознак *стверджувальної / заперечної модальності* – *Наталії Костусяк* (SUV-1, 2013), *причинових синтаксем* в структурі простого ускладненого речення – *Олександра Межова* (SUV-1, 2013), семантичної типології та мовної презентації *неозначено-предметного суб'єкта* – *Наталії Ясакової* (SUV-4, 2016), сфери поширення напівпредикативного синтаксичного зв'язку – *Наталії Кобченко* (SUV-6, 2018), *анафоричних відношень* у складному реченні – *Надії Герши* (SUV-2, 2014), а синоніміка поширювачів у семантичній структурі речення – *Олексія Воробця* (SUV-4, 2016). Цікавою є розвідка *Катерини Городенської* щодо активних граматичних *форм звертань*, які поширені в комунікативному просторі українського суспільного радіо, де здійснено аналіз доречних і недоречних, нормативних та ненормативних форм (SUV-9, 2021).

Висновки

Аналізуючи специфіку висвітлення проблематики, спроектованої на дослідження української мови та української лінгвокультури, що презентована на сторінках журналу *Studia Ucrainica Varsoviensia* за період 2013–2022 рр., доходимо висновку, що активність дописувачів у розглядуваному ракурсі досить висока й сфокусована на новітніх і традиційних лінгвістичних напрямках. Найширше представ-

лена проблематика ономастики та соціолінгвістики, а також граматики української мови. Як видається, менш популярною є теорія і практика художнього перекладу. Констатуємо велику кількість розвідок, у яких порушено актуальні питання контрастивного мовознавства, що проєктується на одиниці всіх рівнів мовної системи.

Науковий дискурс цього часопису базується на комплексі актуальних методологічних засад, зокрема це антропоцентризм, слово-, тексто- та дискурсоцентризм, міждисциплінарність, лінгвістичний когнітивізм, прагматизм, функціоналізм та структуралізм. Крім того, послідовно актуалізовані постулати філософії мови, зокрема семантика, синтактика і прагматика. Автори статей намагалися (1) координувати традиційні (опертя на основні положення класиків мовознавства) і новітні погляди на лінгвістичні проблеми, (2) сприймати плюралізм думок, (3) чітко окреслювати авторські позиції, (4) надавати відповідну аргументацію своїм концепціям, (5) переконливо презентувати авторські методики, (6) ілюструючи теорію відповідними прикладами з текстів різних стилів і жанрів.

Пошуковий стиль наукових публікацій зазвичай вирізнявся прагненням до інтегральності, синтезу, високого ступеня абстрагування, виокремлення синкретичних зон, фактів гібридності, проблемних питань і гіпотез, що не мають однозначного вирішення та потребують дослідницької уваги.

Серед авторів часопису науковці з Польщі (Варшава, Познань) та України (Вінниця, Дрогобич, Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Київ, Кривий Ріг, Львів, Луцьк, Полтава, Тернопіль); молоді дослідники (І. Арібжанова, О. Борис, О. Воробець, Н. Кобченко, В. Котович, В. Папіш, Н. Піддубна, І. Сирко, Г. Черненко, Н. Шарманова та ін.) та авторитетні, знані вчені (Ф. Бацевич, К. Городенська, В. Грещук, Ж. Колоїз, В. Кононенко, І. Кононенко, І. Кочан, З. Купчинська, Г. Мацюк, І. Митнік, Марія і Мар'ян Скаби, С. Соколова, Любов і Роман Осташі та ін.), які ознайомили читачів часопису зі своїми ідеями, пошуками, міркуваннями.

Корисно було б, як видається, оформити покажчик праць статей, опублікованих у часописі *Studia Ucrainica Varsoviensia* за весь період його існування, що дало б змогу науковцям легше здійснювати пошук необхідної літератури. Перспективу дослідження вбачаємо в необхідності аналізу й інших європейських часописів щодо специфіки висвітлення в них проблематики, пов'язаної з дослідженням української мови та лінгвокультури загалом, що дасть змогу презентувати панорамну картину цього процесу.

СПИСОК ПРИЙНЯТИХ СКОРОЧЕНЬ

- SUV-1 – *Studia Ucrainica Varsoviensia*, red. naczelny – Irena Mytnik, Warszawa 2013, № 1.
SUV-2 – *Studia Ucrainica Varsoviensia*, red. naczelny – Irena Mytnik, Warszawa 2014, № 2.
SUV-3 – *Studia Ucrainica Varsoviensia*, red. naczelny – Irena Mytnik, Warszawa 2015, № 3.

- SUV-4 – Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Irena Mytnik, Warszawa 2016, № 4.
 SUV-5 – Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Irena Mytnik, Warszawa 2017, № 5.
 SUV-6 – Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Irena Mytnik, Warszawa 2018, № 6.
 SUV-7 – Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Irena Mytnik, Warszawa 2019, № 7.
 SUV-8 – Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Irena Mytnik, Warszawa 2020, № 8.
 SUV-9 – Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Iryna Kononenko, Warszawa 2021, № 9.
 SUV-10 – Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Iryna Kononenko, Warszawa 2022, № 10.

LITERATURA / REFERENCES

- Кононенко В., *Лінгвоконцепти Євгена Плузника* [В:] „Studia Ucrainica Varsoviensia”, red. naczelny – dr hab. I. Mytnik, № 1, Warszawa 2013. [V. Kononenko, *Lingvokoncepti Ėvgena Plužnika* [v:] „Studia Ucrainica Varsoviensia”, red. naczelny – dr hab. I. Mytnik, № 1, Warszawa 2013.]
- Кононенко І., *Типологія односкладних речень в українській і польській мовах* [В:] „Studia Ucrainica Varsoviensia”, red. naczelny – dr hab. I. Mytnik, № 2, Warszawa 2014. [I. Kononenko, *Typologiâ odnoskladnih rečen' v ukraïns'kij i pol's'kij movah* [v:] Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – dr hab. I. Mytnik, № 2, Warszawa 2014.]
- Mytnik I., *Warszawska ukrainistyca – wczoraj i dziś. Pszermówienie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Ukrainistyca – tradycje i współczesność”* [w:] „Studia Ucrainica Varsoviensia”, red. naczelny – dr hab. I. Mytnik, № 3, Warszawa 2015.
- Słowo wstępne* [В:] „Studia Ucrainica Varsoviensia”, red. naczelny – I. Mytnik, № 1, Warszawa 2013.
- Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Irena Mytnik, №1, Warszawa 2013.
 Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Irena Mytnik, №2, Warszawa 2014.
 Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Irena Mytnik, №3, Warszawa 2015.
 Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Irena Mytnik, №4, Warszawa 2016.
 Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Irena Mytnik, №5, Warszawa 2017.
 Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Irena Mytnik, №6, Warszawa 2018.
 Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Irena Mytnik, №7, Warszawa 2019.
 Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Irena Mytnik, №8, Warszawa 2020.
 Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Iryna Kononenko, №9, Warszawa 2021.
 Studia Ucrainica Varsoviensia, red. naczelny – Iryna Kononenko, №10, Warszawa 2022.

Космеда Тетяна – доктор філологічних наук, професор (Україна), професор титулярний (Республіка Польща), професор кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця, Україна).